

line po perji, listji in stebelu dihalo. Če bi rastline v majhen kotič zaprli, bodo zrak, kar ga je v zaprtem kraju, kmalu povzile, potem bodo začele hirati, bodo venele in pomrle. Če ovenjenim zrak spremeniš, bodo spet oživele. Torej rastline ne smejo biti v otišji, da bi se jim zrak spreminjati ne mogel, in zatorej so jim pohlevni vetrovi jako koristni. Če hočemo, da se bodo rastline dobro ponesle, se mora vse to odpraviti, kar vetrovom brani, do njih priti.

Gospodarske skušnje.

Kako naj se pozimi položijo panjovi v čebelnjaku?

Sploh je navada pri nas — piše neki čebelorejec v „Landw. Salzburger Monatsblätter“ — da so panjovi v čebelnjaku tako položeni, da zadej nekoliko više ležijo, češ, da se v panju nabrana vlaga pri žrelu lože izteka. To pa je po mojih skušnjah napačno v zimskem času zato, ker vlaga pri žrelu lahko zamrzne in se v tako zaprtem panju čebele lahko zadušijo. Že celó malo sreža ali ledú pri žrelu pa je čebelam škodljivo zato, ker morajo čez to zmrzlino se plaziti, kedar o lepem vremenu pozimi iz panja letijo se očedit, kajti za tega del lahko otrpnejo. Moj svet je tedaj ta, naj se panjovi pozimi v čebelnjaku tako položijo, da so na vzad nagnjeni. V zadnjem delu panja nabrana vlaga čebelam nikoli ne škoduje, žrelo pa ostane zmirom suho.

Gospodarske zadeve.

Iz Štajarskega.

* *Državno kobilstvo v Piberu ima nehati.* Ministerstvo poljedelstva v predlogi, zbornici poslancev izročeni, pravi, da veliki stroški tega kobilstva niso v nobeni primeri s tem, kar se ondi žebet rodi, — da tudi kraj ni pripraven za kobilstvo in družega več. — Družba za povzdigo konjereje na Štajarskem pa se ustavlja temu, kar ministerstvo hoče, in je zbornici poslancev 5. dne u. m. izročila prošnjo, naj ne pritrdi prestanku Piberskega kobilstva, kajti če ima to kobilstvo res raznotere pomanjkljivosti, se dadó te odpraviti, — če ministerstvo namerava namesti Piberskega kobilstva troje novih ustanoviti, zadenejo državo še večji stroški, in če se težko konjsko pleme, ki se izreja v Piberu, preseli v Radovec v Galicijo, uniči to blagó, ki se je veliko let v Piberu izrejevalo.

* *Poljske miši delajo na Štajarskem v več krajih toliko škodo, da je glavni odbor družbe kmetijske ukrenil, v natisu poduk razposlati občinam po okrajnih zastopih, kako se ubraniti tej nadlogi, kajti delati je treba tū z druženo močjó. Zato je kmetijska družba naprosila tudi c. kr. okrajna glavarstva, naj na občni prid poljedelstvu podpirajo okrajne zastope. Naznanila je to tudi c. k. deželni vladi in deželnemu odboru, katerega prosi, naj v prihodnjem deželnem zboru dela na to, da se postava od leta 1868. o pokončevanju škodljivih mrčesov raztegne tudi na poljske miši. Deželni odbor je obljubil zadostiti želji družbe kmetijske.*

Ozir po svetu.

Rožna dolina Kazanliška.

Šipka soteska ni le imenitna zavoljo sedanje vojske, ampak pomenljiva je tudi zato, ker je pot v „Rožno dolino“ Kazanliško, ki se po svoji lepoti sme meriti z najlepšimi kraji svetá. Posebno sloví zavoljo svojih rož vrtnic njen del ob podnožji Balkana,

od katerih ima menda imé, ker roža vrtnica (Gartrose) se imenuje tudi šipek, staroslov. šipok, šip'k.

Popotnik, stopivši od severa na rob Šipke soteske, je ves očaran lepote, ki se tū razprostira pred njegovimi očmi. Dolga in široka planjava Kazanliška je prav zemski raj, preprežena po neprevisokih holmcih, ki jo branijo mrzlih vetrov. Tu se vrsté rožni vrti z žitnim poljem, med njimi je videti sreberne črte rek in po okov, gozde in gaje orehov in vmes sela z rudečimi strehami. Zemlja obilno povrača vsak trud obdelovalcu. Zrak je napolnjen z vonjavami v pravem pomenu besede, kajti tukaj se prideljuje znana dišava „rožno olje“ (Rosenöl) iz rož. Ta roža (šipek) se ne nahaja, kakor pri nas, le po vrtih ali celó le v posodah, ampak na polji raste, kakor pri nas poljske cvetlice; zavoljo gorkega južnega kraja ne potrebuje nobene posebne skrbi. Ni ga lepšega pogleda memo takega polja; kedar začno rože cvesti, je zrak zavoljo vonjav popolnoma omamljiv za človeka. Po štirikrat na leto obrezujejo meje teh rož, pozimi jih pa pokrijejo z zemljo, da jim ne škoduje mraz. Dne 10. maja se začne bira ali rezanje cvetja na vse zgodaj, predno jih solnce obsije. Rože ne smejo biti še do dobrega razcvetene.

Pripravljanje ali kuhanje olja iz teh rož je glavna obrtnija te doline, posebno po okrajih, ki se zovejo Cirpan, Jopica, Karadža-gora, Kojunska planjava, Eski-Sagra, Jeni-Sagra in Bazardžik. V celi Traciji je 123 krajev, v katerih se to olje prideluje, izmed teh pa 42 samo v Kazanliški dolini. Poprek se ga prideluje na leto po 1650 kil v Traciji, po 850 kil pa samo v Kazanliški dolini. Razpošilja se po vsej Evropi, zlasti na Francoskem in Angleškem ga česarji (frizerji) sila veliko porabijo. Barve je vodene, k večemu rumenkaste, diši tako, da duh postane prijeten še le, kedar se zmane. Cena mu je bila zadnja leta od 185 do 200 gld. av. v. funt. A to tudi ni čuda, kajti za 1 funt olja je treba 3200 funtov rožnih glav. Iz tega je razvidno, kako obširno mora biti polje, po katerem se rože sadé.

Kuhanje rožnega olja je pa prav priprosto; vsak kmet, ki svojih rož ne prodaja fabrikam po mestih, ima kotel za to; tak kotel je iz zacinjene kotlovine, ima pokrov s cevjó ali rivecem, ki je napeljan skoz čeber z vodo do steklenice, v kateri se nabira olje. V kotel denejo po 23 funtov rož in okoli 70 funtov vode. Ko to uro časa vre, se dobi dve steklenici (2 litra) destilata. Ta se zopet kuha in dobi se okoli 1½ drame (312 dram je 1 kilo) olja. Jako malo, zato ni se čuditi, da, kakor gori rečeno, en kilo do 200 gld. veljá.

Narodopisne stvari.

Se li dá Turek prestvariti v omikanega človeka?

Se li dá Turek preobraziti v omikanega človeka in ima li Turčija pravico, da se šteje kakor država v družini Evropskih kristijanskih držav, dokler jej veljá koran ter njegove postave kot najvišji zakonik v verskih in državnih zadevah? to je dandanes vprašanje, ki ga čujemo od več strani.

Je li Turek sposoben za preobraženje, na to odgovarja najboljše šest stoletij, odkar je Evropa Turka spoznala, — odgovarja tudi stanje Turčije in njenih pokrajin.

Šest sto let so gospodarili Turki po Evropi neomejeno, kakor se jim je ljubilo. Naropani zakladi kristijanskih držav so polnili njih blagajnice. Na stotisoče

deklet in žen, katere so zaplenili, je pomnoževalo število njih mater; na milijone zaplenjenih kristijanskih dečkov vseh narodov dajalo je bojnikov za koran in je dalje plodilo Turško pleme. In vendar v kljub vsemu temu, v kakošnjem otožnem stanju je Turški rod!

Navzlic mnogim svojim materam po haremih se ta zárod vedno niči. To najbolj jasno dokazuje, da Turek nima želje po družinski sreči, po svojem domu in da bi se množilo njegovo pleme, ampak vodijo ga edino slepa strast in nebrzdana pohotnost. Kedar je bil Turek stopil na tilnik Magjarom in so stala krdela njegova pred Dunajem, tedaj še ni bilo junakov, kakor so Ignacijev, Menčikov, Gorčakov ali Neselrodov, kateri bi bili — kar se trdi o teh — ovirali Turčijo v svojem državniškem razvoju. Takrat je imela Rusija še mnogo preveč opraviti, da zaceli rane, katere jej je vsékalo gospodarjenje Mongolov. Kje ima zatorej Turčija naprav za vednost, umetelnost in obrtstvo? Kje cest in kanalov za oživljanje občila z drugimi? Za katero splošno koristno knjigo, za katero vsemu človeštvu v prid služečo iznajdbo imamo hvaležni biti Turčiji, a pred vsem, ona sama sebi? Od početka svojega do danes Turek še ni počenjal družega nego bojeval se, plenil, lenobo pasel ter sploh vžival vse sladčice svetá, in za dosego tega je porabil vse prilike in vsa sredstva.

Ni je vere na sveti, v kateri bi bil značaj njenega ustanovitelja tako natanko izražen, kakor v mohamedanstvu.

Prorok Mohamed se v svojem koranu z vsemi svojimi človeškimi slabostmi postavlja svojim vernikom kakor brezumnik v izgled in jim priporoča, naj ga posnemljejo. In res, še dandanes živé Turki natanko po „surah“ (poglavjih) koranovih, tudi po onih, katere govore o poltnosti Mohamedovi.

Zgodovinska resnica je, da je Mohameda lomila božjast. Sledovi o tem se nahajajo v njegovem zamaknenstvu, v njegovem popotovanju v sedma nebesa in v popisu njih veličastva. Potem se ga je lotila bojaželjnost, katera mu je pretresala že tako oslabéle živce, in naposled pohlep, nenasitnost in brezmernost v slastnem vživanju. Kakošnjega blagoslova se je bilo tedaj nadejati vernikom prihodnjih rodov, združenim v državo iz takih ljudi, katerim je verski in svetni zakonik knjiga, imajoča na čelu pečat blazenstva (norosti)? Človek ne vé, bi se li bolj čudil cinizmu, nahajajočemu se v „surah“ korana, ali temu, da se „sure“ enakega obsega, namreč v obziru zakonskega življenja, druga drugo pobijajoča ali bistveno prenarejajoča, da se — pravimo — še dandanes te „sure“, ki so nastale v raznih dobah in okolnostih, vse obdržavajo v koranu, in da je iz njih moči spoznati, kako je rastla prorokova pohotnost.

Dokler je bil Mohamed ubog in neoženjen, je živel dovolj pošteno. Našel je bogato vdovo Kadišo in jo je vzel za ženo. Bogastvo mu je pridobilo moči in privrženecv. Tedaj je nastala „sura“, da ima mož imeti eno ženo. Iz tega se razvidi, da je gospá Kadiša umela nositi hlače v pravem pomenu besede. Ko mu umrè, vzame vdovo Saudo in s hčerjo Abu Bekra Aiša se je pričelo mnogoženstvo. Njegovi privrženci, spoznavši slabo stran prorokovo, so mu pošiljali od vseh krajev daril. In tako so nastajale „sura“ za „suro“, po katerih sme mož imeti po dve, tri a tudi štiri postavno dovoljene žene. A kedar so se ustavili darovi, rodila se je četrta „sura“, vsled katere se sicer pristujejo Turku štiri žene, vendar pa sme po zakonsko imeti kakor gospodar v svoji hiši tudi robkinje, kolikor mu drago.

Ta nebrzdana strast Mahomedova je postala vsem vernikom verski in državni zakon, a praktično veljavo

ima le za bogatine in mogotce. Ubogo ljudstvo (fukhara), katero je imelo komaj vsakdanjega kruha, je moralo zadovoljno biti z eno ženo, dokler ni prva vojska ali plenjenje deklet pri Raji prineslo novih žen v harem, prvo plenjenje in pustošenje pa zakladov v omare. Ako je Turek umrl pri tem početju, umrl je za koran, in zato se je imel nadejati veselja z 2000 huriskami, kajti Turški raj ima v izobilju vsega, česar želi strasten človek.

Vojska zatorej z vsemi svojimi doslednostmi, največi napor fanatizma in junaštva se tirja od Turka, in to vse spolnuje, da ima ali tù na zemlji mnogobrojen harem, ali, ako umrè v boji, na onem sveti ga čaka zopet 2000 žen!!!

Po tej „suri“ mnogoženstva se je napovedala večna vojska vsem možem med seboj, ali, ker je Turku vsled uka koranovega edino le Turek bližnjik, zato vojska tudi vsem možem onih narodov in držav, katerim ni Islam svét, zatorej tudi kristijanom.

Iz vsega tega je očitno, da iz Turka se ne dá stvariti omikan človek, dokler mu je koran „knjiga vseh knjig“.

Zgodovinske stvari.

Turki pred Dunajem leta 1529.

Priredil M. Molek.

(Dalje.)

Sovražnik je navlekel in navalil vejevja, lesá in druge šare, da bi jarke napolnil; 7. dne oktobra videl se je hipoma v ognju ves tabor sovražnikov, kakor da bi gorel kak gozd.

Salm, Rogendorf in palatinski grof dali so bobnati na boj. Hitel je vsak na svoje mesto, kajti vojni red bil je strog in natančen, komur se mudilo ni in je bil zasačen v kleti pri kupici dobrega vina, veljal je za izdajalca ter prišel pred vojno sodbo.

Kakor rajni Radecki, tako ljubil je že pred njim stari Salm svoje vojake, ki so bili mnogo že skusili po Laškem in Ogerskem. Zdaj jim vleva: „Za boj ne bo treba bobnati več brez potrebe; že same naše straže so dovolj močne, da vržejo sovražnika nazaj, ko bi ga tudi na tisoče čez prekope pridrlo. Da bi porušil zidovje, nima težkega orodja, — da bi splezal na-nj, nima lestev, in kakor je včeraj pokazal, tudi poguma ne. Kralj Ferdinand in palatinski grof Friderik sta obljubila poslati rešilno pomoč vsaj v osmih dneh. Zdaj ni čas žalovati, ampak veseliti se. Krog in krog nasipov naj to naznanja strel iz 100 topov prevzetnemu sovražniku na ušesa!“

In to se je tudi zgodilo in sovražnika tako oplášilo, da je opustil naskok. Nastala je kmalu terna v taborišči njegovem in to noč je bilo vse tiho in mirno. Al 8. dan oktobra bil je eden najhujših in nevarnejših dni izmed vseh dni celega obleganja.

Turek je bil z neprestanim streljanjem vžgal leseno branišče pri „Koroških vratih“ in zidovje zraven njega je žugalo vsaki hip razpasti. Zatoraj so ga podpirali z debelimi bruni, naj bi padlo, ako že pade, vsaj na vzunaj proti sovražniku.

Kakor na mah Mozesove palice zrastle je drugo novo branišče pri „Koroških vratih“, še neko drugo pa pri „Škotskih“, s katerega se je neprestano streljalo na sovražnikov tabor pri Döblingu.

Drugi dan zjutraj, 9. dne otabra, pokazala se je vsa Turška vojna pripravljena za boj; gledali in čakali so, kako se bo smodnik pod zemljo vžgal in razrušil